

Hoeveel kolder kan er in de polder?

Daniël Dresden

Bijgeloof is zo oud als de mensheid. Het hocus-pocus met lichaamssappen, piskijken, zweet- en braakkuren, keisnijden en aderlaten van vroeger tijden is opgevolgd door paranormale healings en andere (soms fatale) fratsen. De dood van een commediëne, die vijf jaar later de gemoederen nog flink bezighoudt, bewijst maar dat dergelijke therapeutische onzin niet een uitgestorven exces is van lang vervlogen tijden. Emphasis 13.1, thema bijgeloof; kortom, een prima gelegenheid om deze gekke koe stevig bij de horens te pakken en flink rond te schudden.

Zelfs de adviezen van ons aller vader Hippocrates, hoe mooi ook verwoord in zijn Aforismen, waren vooral gebaseerd op speculaties en boekenwijsheden en nauwelijks op enige vorm van evidence. Vanuit ons hedendaagse gezichtspunt ogen de oude therapiejes aandoenlijk, naïef of zelfs grappig. Zo werd mollenvet gebruikt tegen koorts, waarschijnlijk omdat dit dier hoofdzakelijk in de koele aarde huist. 'Dus zal van het nuttigen van zijn vet ook wel een antipyretische werking uitgaan', gok ik de mening van een enkele MOL (medical opinion leader) van destijds.

Lipo-therapeuten • Het was kennelijk aan deze wijsneuzen voorbijgegaan, dat dit ondergrondse schepsel het door zijn vetlaag eerder warmer (en in ieder geval niet kouder) krijgt, natuurlijk als bescherming tegen de koude aarde. Bovendien, de maaginhoud straalt niet uit op de gehele mens; er geldt niet 'je bent wat je eet'. Het was kennelijk niet in de hoofden van deze lipo-therapeuten opgekomen, dat je je in een koortsige toestand na het nuttigen van deze 'therapie' niet net zo koud als een molletje in zijn holletje gaat voelen, maar eerder kotsmisselijk. Hadden ze maar eerst logisch nagedacht, alvorens hun hoofd in een molshoop te stoppen op zoek naar hun geliefde vet! Medische adviezen werden vroeger bepaald op grond van een grondige inspectie van de urine en de stand van de sterren. Voorwetenschappelijke geneeskunde berustte - in de woorden van Cees Renckens - 'uitsluitend op empirie, magie en klakkeloos nabauwen van oude profeten.'

Negenjarig meisje • Een mooi voorbeeld uit die tijd vind ik de toegeschreven genezende werking van een koninklijke aanraking van Lodewijk XIII. Dit is te vergelijken met de hui-

---

't Aeder laten
Verlicht de ogen,
als het tijdljik wert gedaan
Tot zuiveringh van 't verstandt en
Harss'nen zal 't ook baeten;
Voor 't mergh in Uw gebeent,
voor 't ingewand en maag
Ist goet, en voor de slaap;
't ontnemt U moeilijkheden;
't Verbetert het gehoor en stem en
't maectt u graeg;
En, zijt gij zwak en slap,
't brengt krachten in de leden.

Jacob van Maerlant

---

dige haptonomie en therapeutic touch. Hierbij luidt het geloof dat de magic hands van de therapeut de patiënt van allerhande kwalen zouden kunnen genezen. Deze therapeutische 'keizers', zowel de dertiende (maar dat getal moet toeval zijn, of niet?) Lodewijk als zijn hedendaagse opvolgers, hadden echter niet de spreekwoordelijke kleren aan. Dat is op even subtiele als simpele wijze aangetoond door een negenjarig meisje. Uit haar onderzoek - uiteraard onder geblindeerde omstandigheden - bleek namelijk dat deze handopleggers niet konden waarnemen of zich op 8-10 cm onder hun hand een proefpersoon lag. En zonder patiënt geen therapie; een terechte vingerwijzing van een oplettend kind (zie: Rosa et al., *JAMA* 1998;279:1005-10). Gelukkig denken tegenwoordig de meeste mensen bij het horen van 'TT' alleen aan de autorace in Assen en niet aan 'therapeutic touch'. In de negentiende eeuw raakte de bijgelovige burger ingestraald door het mesmerisme. De volgelingen van Mesmer dachten dat de planeten invloed hadden op de

mens. Daarnaast speelden in dit geloof aardstralen en dierlijk magnetisme een rol. Op deze holistische wijsheden, een integratie van micro- en macrokosmos, was ook hun magneetkuur gebaseerd. Paradoxaaliter werd deze alternatieve stroming bevorderd door de vooruitgang in de natuurkunde, die de geneeskunde onder meer van röntgenstralen voorzag.

Bio-energetica • Eind jaren '70 van de vorige eeuw ontstond een zeer pro-alternatief klimaat. Precies, de flower-power tijd, met hiep-hiep-hoera wijsheden; toen onze ouders studeerden. In die periode was het geloof in de volgende richtingen in opkomst: vooral homeopathie, yoga en telepathie, maar ook astrologie, reïncarnatie, UFO's, parapsychologie, geneeskrachtige edelstenen, handlijnkunde en bio-energetica. Ik vind zelf de geuren van bloesems en kruiden en de klanken van Bach ook erg rustgevend en voldoende. Maar toen ik las dat deze natuurlijke ambiance als therapie werd aangeboden, kreeg ik van dove woede spontane jeuk en rode vlekken in mijn nek. De chelatietherapie is gebaseerd op de fictie dat EDTA kan dienen als 'kalkoplossende' therapie van atherosclerose. Tien jaar geleden was onder de alternatieve geneeswijzen homeopathie het meest populair, gevolgd door acupunctuur, paranormale therapie, manuele therapie, natuurgeneeswijze en antroposofie. Helaas ontbreekt de ruimte om iedere stroming op zijn eventueel aanwezige merites te beoordelen.

Domkop • Ook tegenwoordig zijn we nog niet verlost van de pseudo-medische hocus-pocus, die de zware doch rechtvaardige toets der evidence-based medicine niet kan doorstaan.

Boeken over diëten gaan nog steeds als zoete broodjes over de toonbank. Namen als Moerman en Houtsmuller zijn inmiddels uit de schappen van de boekhandel verdwenen. Maar de honger naar dergelijke lectuur is nog steeds niet te stillen, zodat ook de Atkins en Sonja Bakkers van tegenwoordig hieraan een goedbelegde boterham kunnen verdienen. Ik was met stomheid geslagen toen ik las dat het OM het advies van de Inspectie van de Gezondheidszorg in de wind sloeg om de zelfbenoemde therapeuten van eerdergenoemde BN'er niet te vervolgen. Moet ik als arts levenslang leren, mezelf regelmatig bijscholen en de literatuur bijhouden, terwijl een medium ongestoord haar gang kan gaan? De Franse filosoof Voltaire zei het al: "De kwakzalverij bestaat sinds de eerste schoft zijn eerste domkop vond." En de kwakzalverij mag blijven bestaan. Ze heeft in het OM haar volgende domkop gevonden. ●

In 't kort enkele aanraders over dit onderwerp. Het oeuvre van Cees Renckens bevat *Hedendaagse kwakzalverij* (1992), *Kwakzalvers op kaliloog* (2000) en *Dwaaltwegen in de geneeskunde* (2004). Hij beschrijft hierin de geschiedenis, aanbieders, onderzoek, overheidscommissies, wetten omtrent alternatieve behandelingen. De invalshoek is per boek anders, waardoor je zelden twee keer precies hetzelfde leest. *Quacks. Fakers & charlatans in medicine* (2003) is een erg erudiet, grappig en leerzaam boek, maar dat ben ik als groot fan wel gewend van Roy Porter. Allemaal slijpstenen voor de geest, dus!

D. Dresden is arts-assistent interne geneeskunde